

Utveckling av Lillpiteälvens potential för rekreation och fiske

Lillpiteälven i Åträsk. Foto: Bo Nordell

Älvgruppen inom LEF

Gunnar Bergman

Mari Ljung

Victoria Lundberg

Rickard Lundgren

Patrik Myrestam

Bo Nordell

Lillpite 12 juni 2018

Bakgrund

- LEF förvaltar medel som kompenserar oss för vindkraftens intrång längs Lillpiteälven
- Diskussion om hur denna ersättning kan vara till nytta för befolkningen i hela älvdalen
- Samtidigt planerar Lillpite Kraft AB att avveckla vattenkraften (riva dammarna) i älven
- Detta projekt handlar om att utveckla Lillpiteälven för rekreation och fiske, efter utrivning av dammarna

Gruppens arbete

- Två gruppmöten på Vischan
- Besökt
 - Ånäset (Roland Lundberg, vandringshinder)
 - Hötjärn (Gunnar Engström, historik)
 - Fysisk planering, Piteå kommun (Dan Evander, Tomas Lindberg, planerade åtgärder)
- Diskussion med Vattenmyndigheten Luleå
 - Vattensamordnare. Kraftigt modifierade vatten (Stina Gustafsson)
- Öppet brev i PT till kommunens experter (ännu ej publicerat)
- Kort sammanfattande skrift av arbetet till dags dato
- Dagens presentation

Innehållsförteckning

1	Historik	3
1.1	Kvarnar.....	3
1.2	Industrialismen – Sågverken	4
1.3	Flottningen	5
1.4	Utbyggnad av vattenkraften	5
2	Lillpiteälven.....	5
2.1	Vattenkraftverken i Lillpiteälven	6
2.2	Utrivning av kraftverken i Lillpiteälven.....	7
3	Mål.....	7
3.1	Omfattning och avgränsningar	7
4	Delprojekt	7
5	Uppdelning av arbetet.....	8
6	Genomförande av delprojekt	8
7	Avslutning av projekt	8
	Referenser	9

Historik

- Kung Magnus Eriksson stadfäste koloniseringen av Piteå år 1335, då Nils Abjörnsson fick området längs Piteälven, för evig tid
- O Magnus (1555) nämner att fisket i älvarna var av stor betydelse
- Lillpiteälven var under lång tid betydelsefull för både transport och fiske. Detta ledde under 1600-1700-1800-talen till flera konflikter mellan Lillpite och Roknäs/Sjulnäs
- Lillpiteborna färdades till stad och kyrka via Lillpiteälven. År 1652 hade befolkningen i Sjulnäs förbundit sig att inte, med fiskeredskap, tillstänga denna farled
- Lillpite betalade skatt för den gädda och lax som fångades

Kvarnar

År 1664 tvistade Roknäs och Lillpite om en skvalt-kvarn som Lillpite byggt på Roknäs mark. Gamla dokument och kartor från år 1643, 1700 samt 1772 tyder på att det ej funnits någon damm i Lillpite by (som stängt av älven) förrän ca 1820.

Sågverk

- Inom Piteå socken fanns det år 1741 sex vattendrivna sågverk; Lillpiteälven (3), Tvärån (1) och Brattmyrbäcken (3)
- Under 1700-talet byggdes en damm vid Åträskets utlopp och Björkfors sågverk anlades år 1765 två mil uppströms Lillpite.
- Detta sågverk flyttades år 1810-1820 till forsen, mitt i Lillpite by, vilket stoppade all fiskvandring
- Storforssågen i Lillpite lades ner ca 1914.

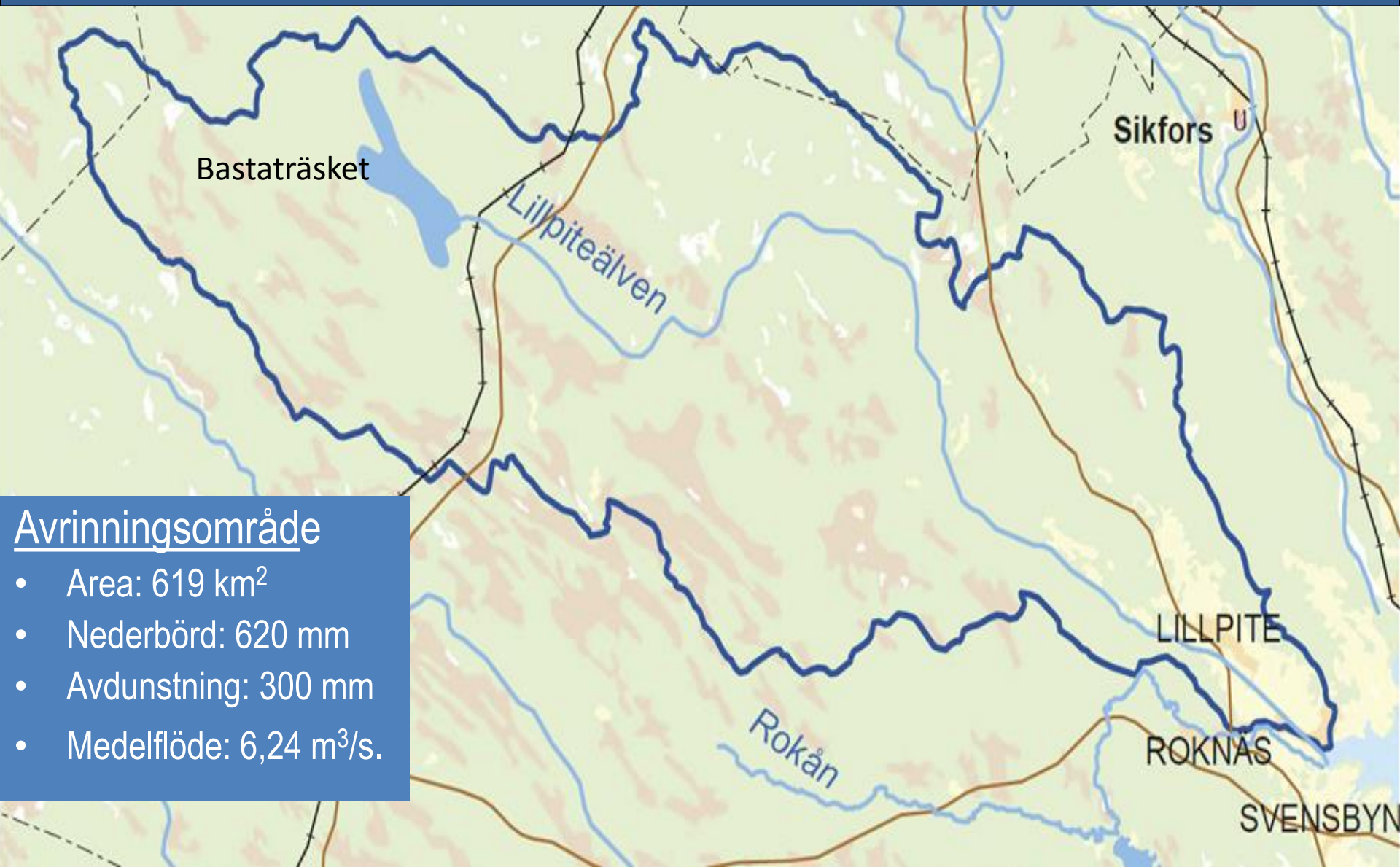
Flottningen

- Flottledsregistret visar att det funnits 19 stycken flottningsdammar i Lillpiteälvens vattensystem. Första reglering eller insyning år 1880. Flottningen avlystes 1958.
- Flottningsdammarna dämde älven endast under den korta flottningssäsongen.
- Idag finns endast två vandringshinder i Lillpiteälven

Vattenkraftverk

- Det gamla kraftverket i Råbäcken byggdes år 1918. Det försåg byn med elektrisk kraft fram till 1948 då Vattenfall tog över
- År 1953 upphörde elleveranserna från kraftverket då driften blivit olönsam
- År 1955 bildades Lillpite Fiskevårdsförening med målet att främja fisket i älven
- Idag finns endast de två dammar som Lillpite Kraft AB nu planerar att utriva. Det finns inga andra vandringshinder i älven

Lillpiteälven

Avrinningsområde

- Area: 619 km²
- Nederbörd: 620 mm
- Avdunstning: 300 mm
- Medelflöde: 6,24 m³/s.

Lillpiteälven

- Lillpiteälven sträcker sig 45 km från Bastaträsket till Infjärden
- Vattenområdet består av ett dussintal träsk, bl.a. Klockarträsket, Pelloträsket, Lyckoträsket och Bänkerträsket
- Vattenmyndigheten har pekat ut hela avrinningsområdet som värdefullt med avseende på fiske och fisk – flodkräfta, nejonöga och havsöring. Även gös och ål har fångats i älven.
- Förekomst av utter och bäver har dokumenterats.

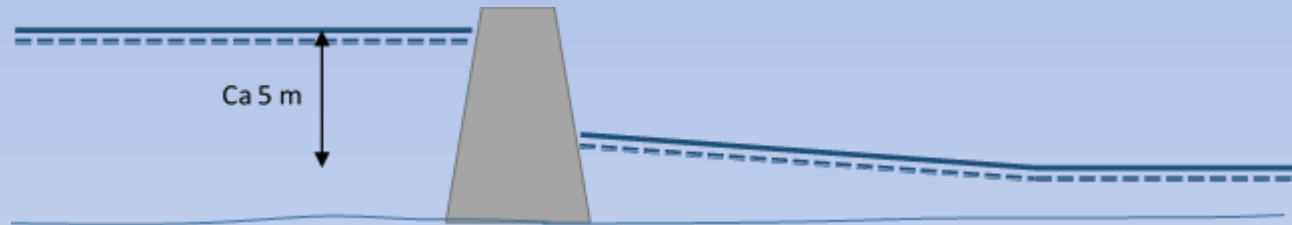
Vattenkraftverken i Lillpiteälven

- Kraftverken i Lillpite/Råbäcken ägs av Lillpite Kraft AB
- Redan vid starten 1987 krävdes fisktrappor för vandrande fiskarter. Detta har emellertid aldrig uppfyllts av företaget
- I EUs Vattendirektiv har kraven skärpts betydligt - numera måste fiskvandring kunna ske under hela året
- Då Lillpite Kraft AB inte klarar dessa krav har man beslutat att upphöra med verksamheten. "Beslutet ... kan komma att omprövas om de ekonomiska förutsättningarna ändras".
- För att utveckla Lillpiteälven för fiske, rekreation, friluftsliv och kultur måste de båda kraftverken och dammarna rivas.

Utrivning av vattenkraftverk

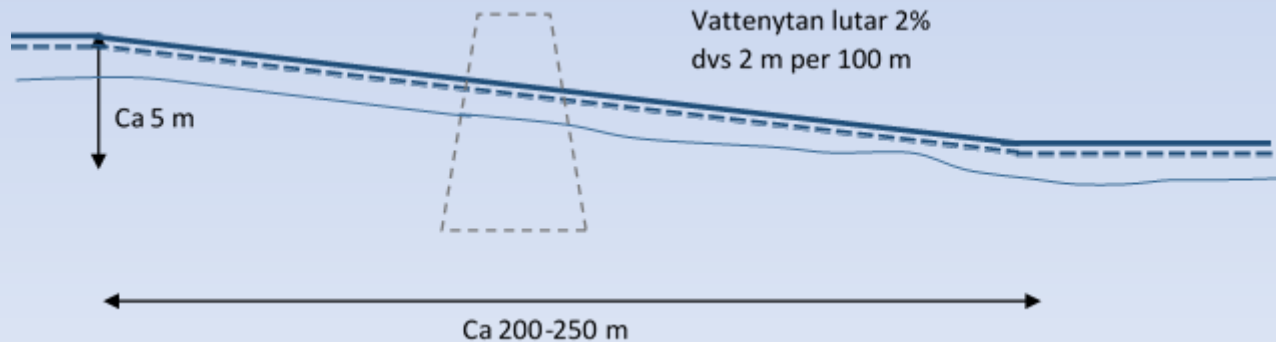
Plan vattenspiegel ovan kraftverksdammen...

före

En vacker fors som strömmar genom byn

efter

Mål

Projektets övergripande målet är att arbeta för

att utveckla Lillpite älvdal

genom att förbättra älvens ekologi så att fiskens vandring och fortplantning underlättas

för att tillvara Lillpiteälvens potential vad gäller fiske, rekreation, friluftsliv och kultur

Vi vill skapa ett gemensamt fiskevårdsområde längs hela Lillpiteälven från mynningen upp till Sågforsen (Åträsk).

Delprojekt

- Definiera Lillpiteälvens avrinningsområde. Vattenmyndigheten
- Samarbetsgrupp från Sjulnäs/Roknäs till Åträsk
- Invitera folk som restaurerat älvar på liknande sätt (bl.a. Kågeälven)
- Gemensam fiskevårdsförening från Lillpiteälvens mynning till Sågforsen
- Åtgärder för att främja ekologin i älven (Piteå kommun)
- Upprätta en särskild plan för att gynna flodkräfta och flodpärlmussla
- Göra älven attraktiv – tex vandringsleder, rastställen, paddlingsleder
- Samla historisk och geografisk dokumentation om Lillpite älvdal.
- Forskning om älven (SLU, LTU, Piteå kommun). Externa anslag.

Öppet brev till PT (kortad version)

Vid det välbesökta samrådsmötet i Lillpите den 23 maj 2018 framkom både optimism och oro över de möjligheter och problem som kan uppkomma vid rivningen. Vi ber därför kommunens miljöexperter att ge svar i PT på några av de frågor som diskuterades:

- Förutsatt att dammarna rivs: Har älven potential att bli en bra älv för fiske lax och öring?
- Hur påverkas flodpärlmusslan av att dammarna rivs?
- Hur bedömer ni kräftans framtid i en älv utan kraftverksdammar?
- Vissa befarar att älven blir ett "lerdike" då att dammarna rivits. Hur bedömer ni detta?
- Hur kommer älvens vattennivå att påverkas vid en utrivning?
- Kan regleringen av en älv förbättra fisket?
- Hur påverkades fisket i Lillpитеälven flottningen? (fram till 1950-talet)

Brev från Vattenmyndigheten

- **Erfarenheter från älvar som restaurerats på liknande sätt**

Gällande flottledsåterställning bör ni ta kontakt med Jan Isaksson på Pite älvs ekonomiska förening som jobbat mycket med detta i Pite och i Lillpiteälven. Ifall ni vill besöka pågående åtgärder inom ReBorn-projektet i sommar så kan ni ta kontakt med Sofia Perä (sofia.pera@lansstyrelsen.se) för guidat besök och prata åtgärder. Gällande dammrivning så pågår det flera forskningsprojekt om detta just nu, bl.a. på SLU i Umeå och vid Karlstads Universitet (olle.calles@kau.se).

- **Bilda en gemensam fiskevårdsförening från Lillpiteälvens mynning till Sågforsen**

Det här kan Jan Isaksson en del om. Men ni kan även ta kontakt med Dan Blomkvist på Vatten- och fiskeenheten (dan.blomkvist@lansstyrelsen.se).

- **Åtgärder som behöver göras för att förbättra ekologin i älven och dess biflöden**

Titta i VISS (viss.lansstyrelsen.se) för att se vilken status vattnet har klassats till just nu och vilka åtgärdsbehov vi känner till (vägtrummor, dammar m.m.). Ni kan även ta kontakt med Beredningssekretariatet (vem som är mest lämplig är jag osäker på, men ni kan ju börja med patrik.olofsson@lansstyrelsen.se och så kan han skicka er vidare). För frågor om fisket av öring vid kusten så kan ni kontakta Dan Blomkvist. För frågor angående utsättningar för att etablera öring efter rivningen så kanske ni kan kontakta någon som håller på med ReTrout(!)-projektet i Vindelälven (tex. Annika Holmgren på SLU).

Brev från Vattenmyndigheten

- **Upprätta en plan för att gynna populationen av flodkräfta och flodpärlmussla.**

För Flodkräfta, kontakta Lennart Edsman på SLU (lennart.edsman@slu.se); för flodpärlmussla Patrik Olofsson på Beredningssekretariatet här hos oss (patrik.olofsson@lansstyrelsen.se)

- **Åtgärder för att göra Lillpiteälven mer lättillgänglig – tex vandringsleder/rastställen**

Bäst att kontakta kommunen. Det har tydligen funnits bidragsmöjligheter här på länsstyrelsen genom landsbygdsenheten, men det borde kommunen ha koll på.

- **Initiera forskning om älven inom nationalekonomi, biologi, ekologi, geologi, hydrologi etc. (SLU, LTU, Piteå kommun). Utred möjligheter till externa anslag.**

Förslag på externa anslag:

- Havs och Vattenmyndigheten - <https://www.havochvatten.se>
- Naturskyddsföreningen – Miljöfonden - <https://www.naturskyddsforeningen.se>

Med vänlig hälsning:

Stina Gustafsson, Vattensamordnare, Vattenmyndigheten i Bottenvikens distrikt

Lillpiteälven i Åträsk. Foto: Gunnar Bergman